

ΘΕΜΑ Α

Οδηγίες ΙΕΠ

Για τη Νεοελληνική Γλώσσα Για τον τρόπο αξιολόγησης του μαθήματος διευκρινίζουμε τα εξής:

1. Για τη «συνοπτική νοηματική απόδοση» (το πρώτο θέμα κατά τον «τρόπο εξέτασης...») επισημαίνονται τα εξής:

α) Ζητείται από τους μαθητές να αποδώσουν περιληπτικά μέρος του κειμένου ή να παρουσιάσουν συνοπτικά συγκεκριμένες απόψεις του/της συγγραφέα.

Ενδεικτικές εκφωνήσεις:

- «Να παρουσιάσετε συνοπτικά, σε 60 λέξεις, το περιεχόμενο των τριών πρώτων παραγράφων του κειμένου».
- «Να παρουσιάσετε περιληπτικά τις απόψεις του συγγραφέα σχετικά με την ευθύνη της Πολιτείας για την έξαρση του φαινομένου». (80 -90 λέξεις)
- «Ποιοι είναι οι λόγοι/ ποιοι παράγοντες συμβάλλουν/ποια είναι τα αποτελέσματα/ποιες είναι οι μορφές του φαινομένου σύμφωνα με τον συγγραφέα/το κείμενο; Να απαντήσετε συνοπτικά (σε 60 λέξεις περίπου) βασιζόμενοι π.χ. στις τρεις τελευταίες παραγράφους».

β. Τα ερωτήματα που τίθενται στο πρώτο θέμα καλούν τους μαθητές και τις μαθήτριες να εντοπίσουν τις σχετικές πληροφορίες στο κείμενο, να τις παραφράσουν και να τις παρουσιάσουν συνοπτικά. Γι' αυτό οι ερωτήσεις πρέπει να είναι πληροφοριακές (βλ. Οδηγίες, Εκπαιδευτικό υλικό από Παιδαγωγικό Ινστιτούτο της Κύπρου για τον σχεδιασμό της διδασκαλίας, «Κατανόηση – Παραγωγή Προφορικού και Γραπτού Λόγου: Διδακτικά εργαλεία για το μάθημα των Ελληνικών» σελ.11 και 24-25. Διδακτικά εργαλεία).

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΠΕΡΙΛΗΨΗΣ

Η βαθμολόγηση της περίληψης έχει ως εξής:

• Περιεχόμενο	7 μονάδες
• Γλώσσα / έκφραση	3 μονάδες
• Δομή / οργάνωση	5 μονάδες

Α. Περιεχόμενο: Να εμπεριέχει τις ιδέες/ ζητούμενα που ζητά η εκφωνήση. Από την Κ.Ε.Ε δίνονται στα βαθμολογικά κέντρα ενδεικτικές απαντήσεις για την περίληψη σε σχεδιαγραμματική μορφή. Όσα περισσότερα στοιχεία περιεχομένου αυτών των ενδεικτικών απαντήσεων εμπεριέχονται στην περίληψη του μαθητή τόσες πιθανότητες έχει για να πιάσει το «άριστο», δηλαδή το επτά (7) στο περιεχόμενο. Είναι στην κρίση του διορθωτή φυσικά η ανοχή στην καταγραφή του περιεχομένου από το μαθητή με παραπλήσιο νόημα απ' αυτό των ενδεικτικών απαντήσεων και συνήθως αυτό συμβαίνει. Ο μαθητής προσεγγίζει με βάση το νοητικό και γλωσσικό του επίπεδο το

περιεχόμενο, που αν είναι σωστό, δεν του στοιχίζει σε βαθμούς αν λεκτικά αποκλίνει απ' τις ενδεικτικές της Κ.Ε.Ε.

Β. Γλώσσα / έκφραση:

1) Να χρησιμοποιούνται ορθά από το μαθητή φράσεις – λέξεις αναδιατυπωμένες κι όχι με τη μορφή «αντιγραφής-επικόλλησης» από το πρωτότυπο στην περίληψη.

2) Να μη χρησιμοποιείται απλοϊκό λεξιλόγιο, δεν γράφουμε όπως μιλάμε με τους φίλους μας ή σε αργκό ή με λέξεις/ φράσεις που υποκρύπτουν το προσωπικό μας σχόλιο πάνω στις ιδέες του συγγραφέα, δηλαδή δεν σχολιάζουμε, δεν υπεραπλουστεύουμε, αλλά χρησιμοποιούμε φροντισμένο λεξιλόγιο.

3) Χρησιμοποιούμε ρήματα περίληψης, μετοχικά σύνολα, ονοματοποίηση, περιεκτικό λόγο, υπερώνυμα. (βλ. λεξιλόγιο)

4) Δεν γράφουμε σε ευθύ λόγο, αυτούσια τα λόγια του συγγραφέα, όταν πρόκειται για εσωτερικό μονόλογο που τον εξωτερικεύει, ή λόγια άλλων ή διαλόγους που εμπεριέχονται στο κείμενο. (ειδικοί, αυθεντίες, συνομιλίες κ.τ.λ.)

5) Δεν κάνουμε ορθογραφικά λάθη. Μπορεί να μην μας στοιχίσουν σε βαθμούς – εκτός κι αν είναι πάρα πολλά – αλλά προιδεάζουν αρνητικά το διορθωτή γιατί μην ξεχνάμε ότι είναι φιλόλογος και διορθώνει Νεοελληνική Γλώσσα!

Γ. Δομή / Οργάνωση:

1) Η περίληψη είναι μια (1) παράγραφος. Δεν κάνω παραγραφοποίηση ποτέ στην περίληψη. Αρχίζει με το θεματικό κέντρο όλο του κειμένου ή το θέμα που ζητείται από την εκφώνηση. (βλέπε θεωρία και πρακτική εφαρμογή)

2) Στον κύριο κορμό της περίληψής μας, οι διαρθρωτικές λέξεις που δείχνουν μετάβαση από το ένα νόημα στο άλλο είναι απαραίτητες όπου πραγματικά χρειάζονται για την επίτευξη της νοηματικής αλληλουχίας, άρα δεν κάνουμε κατάχρηση των διαρθρωτικών λέξεων. Με την κατάχρηση χάνεται η ομαλή/ φυσική ροή του λόγου. Συχνά οι μαθητές μας στην προσπάθειά τους να βρουν την κατάλληλη διαρθρωτική λέξη για να χρησιμοποιήσουν εστιάζουν σ' αυτό τη σκέψη τους, κάτι που αποβαίνει εις βάρος του περιεχομένου -ελλιπές συνήθως - αλλά και της δομής, του λεξιλογίου - γλαφυρό, φορτωμένο ύφος-, θεωρώντας ότι με την πολυχρησία διαρθρωτικών λέξεων / φράσεων κάνει επιτυχή τη μετάβαση από νόημα σε νόημα, κάτι που δεν ισχύει φυσικά.

3) Δεν νοείται περίληψη με απλή παράθεση ιδεών σαν σχεδιάγραμμα, χωρίς δηλαδή να φαίνεται η αιτιοκρατία, τα χαρακτηριστικά ή ό,τι άλλο ζητείται ώστε να επιτυγχάνεται η ομαλή ροή του νοήματος. Η «στεγνή» περίληψη δεν κερδίζει σε λέξεις, χάνει σε δομή, οργάνωση και νόημα.

4) Κλείνουμε ομαλά, συμπερασματικά με την τελευταία ιδέα/ πληροφορία του συγγραφέα (του αρχικού κειμένου), γιατί η περίληψη ως δικό μας, προσωπικό κείμενο πρέπει να έχει αρχή – μέση – τέλος.

ΣΤΑΔΙΑ ΠΥΚΝΩΣΗΣ

1^ο Βήμα

- Η περίληψη μέρους του κειμένου καλό είναι να ιδωθεί ως άσκηση κατανόησης κάποιου ή κάποιων επιμέρους θεμάτων – ερωτήσεων που προκύπτουν από το κείμενο. Δεν κάνουμε περιληπτική απόδοση όλου του κειμένου.

- Διαβάζουμε το κείμενο ολόκληρο τουλάχιστον δυο φορές και υπογραμμίζουμε σε ολόκληρο το κείμενο τις θεματικές προτάσεις των παραγράφων καθώς και τις επιμέρους κύριες ή δευτερεύουσες λεπτομέρειες που θα επαληθεύουν τη θεματική πρόταση/περίοδο κάθε παραγράφου. Αν η Θ.Π. βρίσκεται στην προηγούμενη παράγραφο και η επόμενη αποτελεί αποσαφήνισή της ή προέκταση των νοημάτων της το σημειώνουμε με κάποιο διακριτικό ώστε να θυμόμαστε ότι στο σημείο αυτό έχουμε αλληλουχία ίδιου νοήματος και δεν αλλάζει με το να αναφέρεται ο/η συγγραφέας σε κάτι καινούργιο.

- Διακρίνουμε όσο μπορούμε από τις διαρθρωτικές λέξεις που αλλάζουν οι λεπτομέρειες και προστίθενται καινούργιες και ποιους τρόπους έχει επιλέξει για ν' αναπτύξει την παράγραφο. Αυτά μας βοηθούν για να αποδώσουμε στη συνέχεια τα λεγόμενά του/της περιληπτικά με τις ανάλογες λέξεις φράσεις π.χ. προσθέτει (όταν βρούμε «επίσης»), έναν ακόμα λόγο (όταν βρούμε ένα «γιατί»). Για το λεξιλόγιο της περίληψης βλέπε παρακάτω.

- Διακρίνουμε τέλος, μετά τις αναγνώσεις ποιο είναι το **θέμα** που τον/ την απασχολεί/ αναλύει και ποια θέση τηρεί έναντι του θέματος π.χ. θέμα «εθελοντισμός» και θέση παράθεση ωφελειών άρα θετικά διακείμενος για την αναγκαιότητα του εθελοντισμού.

→ Αποκτούμε μια πρώτη εικόνα ΓΕΝΙΚΗ για το κείμενο. Το αφήνουμε προς το παρόν, έχοντας υπογραμμίσεις και σημειώσεις πάνω σ' αυτό. **Δεν γράφουμε την Α ερώτηση.**

2^ο Βήμα

Αρχίζουμε να λύνουμε τις ασκήσεις που αφορούν στο εν λόγω κείμενο που δόθηκε για περίληψη. Η άσκηση Σ – Λ που αφορά σε νοηματική προσέγγιση του κειμένου μας είναι χρήσιμη γιατί θα πρέπει να το διαβάσουμε άλλη μια φορά, έχοντας πάντα στο νου μας τί ακριβώς μας ζητά το θέμα Α για περίληψη (ήδη το κείμενο έχει διαβαστεί τρεις (3) φορές και έχουμε εντρυφήσει εκτενέστερα στις ιδέες – θέσεις – δομή κ.τ.λ.).

3ο Βήμα

Λύνουμε την επόμενη άσκηση / τις επόμενες ασκήσεις που αφορούν σ' αυτό. Δηλαδή ξαναπιάνουμε το κείμενο για να λύσουμε την άσκηση. Πιθανόν βασικά μέρη του κειμένου έχουν ήδη διαβαστεί τέσσερις φορές.

4ο Βήμα

Εστιάζουμε σε τί ακριβώς ζητάει το θέμα Α. Ποια δηλαδή από όσα υπογραμμίσαμε και κατανοήσαμε μας χρειάζονται τώρα. Το κείμενο με τις περισσότερες των τριών ήδη αναγνώσεις και με το πέρασμα της ώρας λύνοντας όποια άλλη άσκηση το αφορά, έχει γίνει πιο οικείο μιας και έχουμε «συνομιλήσει» αρκετά με τον γράφοντα. Ακολουθεί η επιλογή των χωρίων που ανταποκρίνονται στην εκφώνηση.

- Η περίληψη στα πλαίσια του μαθήματος της Έκθεσης- Έκφρασης έχει: α) πληροφοριακό χαρακτήρα, οπότε η εισαγωγή της είναι προτιμότερο να ξεκινά με αναφορά στο συγγραφέα ή στο κείμενο, όπως προτείνεται στο σχολικό βιβλίο Έκθεση – Έκφραση Β' Λυκείου σελ. 235-236. β) Μια εισαγωγή κατευθείαν με τις ιδέες – πληροφορίες – του κειμένου είναι και αυτή αποδεκτή με τη λογική ότι ο μαθητής ταυτίζεται με τον συγγραφέα του κειμένου ο οποίος επιχειρεί να πυκνώσει το κείμενο του. [τότε μιλάμε για πύκνωση].
- Ένας τρόπος για να καταλάβουμε ότι έχουμε υπογραμμίσει τις σωστές λέξεις-κλειδιά είναι να τις διαβάσουμε μετά όλες μαζί, τη μία μετά την άλλη, απομονωμένες απ' το υπόλοιπο γλωσσικό περιβάλλον. Αν βγάλουμε ένα ικανοποιητικό νόημα τότε έχουμε κάνει μια σωστή δουλειά! Μπορούμε να τις εντοπίσουμε και υποβάλλοντας ερωτήματα στον εαυτό μας: ποιος, πότε, πού, γιατί, με ποιο σκοπό, με ποιο αποτέλεσμα, με ποια προϋπόθεση κλπ. ή με τον προαναφερθέντα τρόπο (βλ. πιο πάνω θεωρία) κυκλώνοντας τις διαρθρωτικές λέξεις – φράσεις που βοηθούν ουσιαστικά στην απάντηση αρκετών από τις παραπάνω ερωτήσεις

Σημείωση: Οδηγίες για την περίληψη περιλαμβάνονται στο βιβλίο του Καθηγητή «Έκφραση- Έκθεση», τεύχος Β', ΟΕΔΒ, σελ. 245-256.

ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΠΥΚΝΩΣΗΣ

α) Απαλοιφή ονοματικών ή άλλων προσδιορισμών (π.χ. η όμορφη πόλη = η πόλη)

β) Απόδοση εννοιών της ίδιας οικογένειας μ' έναν περιεκτικό όρο (π.χ. οι εφημερίδες, τα περιοδικά, το ραδιόφωνο = τα μέσα μαζικής ενημέρωσης) → υπερώνυμο

γ) Αντικατάσταση μιας σειράς ενεργειών από μία φράση που συνοψίζει την όλη πράξη (π.χ. ξύπνησε, σηκώθηκε από το κρεβάτι, ντύθηκε, πλύθηκε, έφαγε γρήγορα το πρωινό του, πήρε τη τσάντα του κι έφυγε για το σχολείο = ετοιμάστηκε και πήγε στο σχολείο).

δ) Αντικατάσταση μιας περιόδου από τη λεκτική πράξη που δηλώνει (π.χ. Η μητέρα του Νίκου είπε στον καθηγητή της τάξης ότι στον γιό της έτυχε μια οικογενειακή υποχρέωση, κοιμήθηκε αργά και γι' αυτό δεν ήρθε στο σχολείο την Τρίτη = Η μητέρα του Νίκου δικαιολόγησε τις απουσίες του γιού της).

ε) Σύμπτυξη στην ίδια περίοδο των νοημάτων δύο ή περισσότερων παραγράφων, στις οποίες παρατηρείται συνάφεια ως προς το περιεχόμενο, μέσω δευτερευουσών προτάσεων.

στ) Αντικατάσταση δευτερευουσών προτάσεων από μετοχές (π.χ. Συχνά οι πολιτικοί συνδέονται με διαπλεκόμενα συμφέροντα, γεγονός που τροφοδοτεί αφορμή και ποικίλες αντιδράσεις = προκαλώντας ποικίλες αντιδράσεις).

ζ) Ονοματοποίηση (π.χ. Η σύνδεση των πολιτικών με διαπλεκόμενα είναι αφετηρία πρόκλησης αντιδράσεων).

η) Η περιήληψη καλό είναι να μην περιλαμβάνει:

- την αυτούσια μεταφορά ερωτημάτων του συγγραφέα
- λεπτομέρειες
- παραδείγματα
- αφηγήσεις
- επεξηγήσεις
- παρενθετικές φράσεις
- αποφθέγματα, παροιμίες
- απαριθμήσεις
- στατιστικά ή ερευνητικά στοιχεία
- αναφορές του συγγραφέα σε λόγια άλλων
- ερωτήσεις
- παραθέματα ή αυτούσιες φράσεις του κειμένου
- «δικά μου» σχόλια ή οποιαδήποτε προσθήκη
- μεταφορές, παρομοιώσεις
- τη μίμηση του ύφους του συγγραφέα
- την επιδοκimasία ή αποδοκimasία των ιδεών

ΡΗΜΑΤΑ ΠΕΡΙΛΗΨΗΣ

Ο συγγραφέας, αρθρογράφος κλπ.

διατυπώνει τη γνώμη, προτείνει, δηλώνει, εισηγείται, ανακοινώνει, αναφέρει, μνημονεύει, παραθέτει αυτολεξεί (ένα άλλο κείμενο), σχολιάζει, ερμηνεύει, συζητά (ένα άλλο κείμενο), παρατηρεί διαπιστώνει, ορίζει με ακρίβεια, προσδιορίζει, καθορίζει, αποσαφηνίζει, διευκρινίζει, επεξηγεί, εξηγεί, αιτιολογεί, ονομάζει, αποκαλεί, χαρακτηρίζει, συγκρίνει, αντιπαραθέτει, αντιπαραβάλλει, επιχειρηματολογεί (υπέρ ή κατά), υπερασπίζεται, υποστηρίζει, υπεραμύνεται, συνηγορεί, συμφωνεί με, ταυτίζεται με, δικαιολογεί, ανασκευάζει, απορρίπτει, αντικρούει, αντιτείνει, αντιπροτείνει, τεκμηριώνει, στηρίζει (την άποψή του), αποδεικνύει, δείχνει, κρίνει, αξιολογεί, αποτιμά, διαβεβαιώνει, βεβαιώνει, ισχυρίζεται, αποφαίνεται, υποστηρίζει, επιμένει (ότι), προβλέπει, λέει, σημειώνει, τονίζει, επισημαίνει, υπογραμμίζει, πραγματεύεται, εξετάζει, συζητά, ασχολείται (με), αναφέρεται (σε), αναλύει, αναπτύσσει, ορίζει, διαιρεί, ταξινομεί, περιγράφει, απαριθμεί, συμπληρώνει, προσθέτει, αφηγείται, διηγείται, αναρωτιέται, απορεί, ρωτά, αποδεικνύει, προτείνει, αντιπροτείνει, συμβουλεύει,

συστήνει, απολογείται, εύχεται, εξηγείται, αγανακτεί, εκφράζει την έκπληξή του. Με συντομία αναφέρει/ δεν αναφέρει/ αναφέρεται, συμπεραίνει, καταλήγει, εξετάζει διεξοδικά, αναλυτικά, προσεκτικά, συζητά διεξοδικά, ανοίγει – κλείνει.

Στο τέλος: συμπεραίνει, καταλήγει κ.ά.

Ηλεκτρονικός Κόμβος από το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας

Απαντώντας σε... ερωτήσεις μαθητών σχετικά με την περίληψη!

A. Η χρήση πλαγιότιτλου σε κάθε παράγραφο ενέχει τον κίνδυνο:

- να μην έχουμε εντοπίσει σωστά το θεματικό κέντρο και τις ουσιώδεις λεπτομέρειες
- να τους παραθέσουμε κατά τη συγγραφή της περίληψης αυτούσιους όπως θα τους αντιγράψουμε απ' το πρόχειρό μας με τον κίνδυνο το πρωτότυπο, δικό μας κείμενο, όπως είναι αυτό της περίληψης, να μην έχει συνεκτικότητα, νόημα, αλληλουχία, ή να έχει υπερφορτωμένο το λεξιλόγιο με διαρθρωτικές λέξεις που θ' αναγκαστούμε να χρησιμοποιήσουμε για να συνδέσουμε τους πλαγιότιτλους.

Η περίληψη πρέπει βέβαια ν' ακολουθεί τη λογική οργάνωση των ιδεών του συγγραφέα της αλλά μια αναδιάταξη των ιδεών του κατά τη περιληπτική απόδοσή τους από εμάς μπορεί να γίνει εφόσον δούμε ότι γράφεται το ίδιο νόημα π.χ. στην 2^η, 6^η, 7^η παράγραφο. Εκεί θα βγάλουμε το Ε.Κ.Π. (ελάχιστο κοινό πολλαπλάσιο) όπως γίνεται στα μαθηματικά. Δηλαδή απ' τις προαναφερθείσες παραγράφους θα εξάγουμε τα κοινά στοιχεία και θα τα γράψουμε μια φορά στην αρχή χωρίς την επανάληψή τους επειδή τα 'χουμε ξαναβρεί παρακάτω. Άρα, ένα νόημα της 6^{ης} παραγράφου μπορεί να γραφεί αρχικά και μετά ν' ακολουθήσουν κατά τη διάρκεια της συγγραφής μας η 7^η και 8^η κ.ο.κ. παράγραφοι.

B. Αυτός που γράφει το πρωτότυπο κείμενο, μέρος του οποίου καλούμαστε ν' αποδώσουμε περιληπτικά, δεν είναι πάντα ένας και με μία ιδιότητα. Δεν είναι όλοι συγγραφείς επειδή έγραψαν ένα άρθρο, μια ομιλία κ.τ.λ. Επομένως είναι: συντάκτης, δοκιμιογράφος, ομιλητής, επιστολογράφος ή απλώς γράφων (για πιο ασφαλές λεξιλόγιο αν δεν είμαστε σίγουροι για το πώς θα τον χαρακτηρίσουμε).

Γ. Συνήθεια των μαθητών είναι να ξεκινούν με το ρήμα «πραγματεύεται» ή με τη φράση «το κείμενο μιλάει». Ούτε ο γράφων έχει γράψει πραγματεία <επιστημονικό είδος με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά> ούτε το κείμενο προσωποποιείται και μιλάει.

Δ. Ενώ στην ανάπτυξη του θέματος Γ (λογοτεχνικού) και του θέματος Δ, υπάρχει μεγαλύτερη ελαστικότητα κατά τη βαθμολόγηση όσον αφορά στο όριο λέξεων, στην περίληψη αντιθέτως το όριο δεν πρέπει να φτάνει στα δυο άκρα: στην έλλειψη και στην υπερβολή. Καλό είναι να μετράμε τις λέξεις της περίληψης και ν' αφήνουμε το περιθώριο απόκλισης γύρω στις 10-12 λέξεις. Υπερβολική αφαίρεση ή υπέρ το δέον παράθεση πληροφοριών σημαίνει αφαίρεση βαθμών.

Ε. Προσέχουμε πώς αποδίδουμε τα τεκμήρια (παραδείγματα, στατιστικές έρευνες): Δεν τα παραθέτουμε αυτούσια. Αν καταλαμβάνουν μεγάλη έκταση στο κείμενο τότε

γράφουμε τον σκοπό ύπαρξής τους π.χ. «αύξηση εγκληματικότητας βάσει ερευνών» και ως έχει το κείμενο σε αρκετά σημεία του έρευνες με εμπειροστατωμένα στοιχεία για την εγκληματικότητα. Εμείς αποδίδουμε τον λόγο – σκοπό που τα έχει συμπεριλάβει στο κείμενο, ο οποίος είναι να δείξει την όξυνση των φαινομένων. Προσοχή: σε περίπτωση παράθεσης αυθεντίας ακολουθούμε τον ίδιο δρόμο αλλά αν το κείμενο είναι όλο βασισμένο πάνω στα λόγια μιας αυθεντίας την οποία συναντούμε συχνά διαβάζοντάς το πρέπει να αναφερθεί. Τα λόγια της αυθεντίας εννοείται δεν τα παραθέτουμε αυτούσια αλλά σε πλάγιο αφηγηματικό λόγο και μόνο τα στοιχεία που εξυπηρετούν το/τα ζητούμενα της εκφώνησής μας.

Στ. Ας σημειωθεί πως δεν υπάρχει επικοινωνιακό πλαίσιο στην περίληψη, δηλαδή προσφώνηση «παιδιά διάβασα ένα άρθρο ...» και αποφώνηση «σας ευχαριστώ», τίτλος π.χ. «Ρατσισμός και αίτια». Η περίληψη είναι από μόνη της ένα ιδιαίτερο, προσωπικό κείμενο χωρίς επικοινωνιακό πλαίσιο.

Παραδείγματα περίληψης σε κείμενα

Παραδείγματα περιλήψεων σύμφωνα με το νέο σύστημα, όπου διαφαίνεται και η διαφορετική λεκτική προσέγγιση στην εκφώνηση.

Ερώτηση: Να αποδώσετε σε 80 περίπου λέξεις την πρόταση που διατυπώνει ο συγγραφέας του Κειμένου 1 ως απάντηση στο νέο μεσαιωνισμό. (Κείμενο από το 2^ο ενδεικτικό κριτήριο αξιολόγησης του ΙΕΠ, 12/11/20)

Ο νέος ουμανισμός

Ενίοτε γίνεται λόγος για νέο μεσαίωνα με ποικίλες αφορμές. Η πολυδυναμικότητα του 21ου αιώνα με τις αναδυνάμενες υπερδυνάμεις της Κίνας και της Ινδίας θυμίζουν σε κάποιους τον 12ο αιώνα, όταν ο κόσμος ήταν ταυτόχρονα και δυτικός και ανατολικός. Τα σημερινά παγκοσμιοποιημένα δίκτυα παρουσιάζουν αναλογίες με τα εμπορευματικά δίκτυα του Μεσαίωνα που δημιούργησαν οι Σταυροφορίες και ο δρόμος του μεταξιού. Οι μεσαιωνικές επιδημίες παραλληλίζονται με τη γρίπη των πτηνών ή και το AIDS, ενώ ο αυξανόμενος ρόλος του Ισλάμ και το χάσμα πλουσίων και φτωχών προκαλούν πρόσθετους συνειρμούς. Η ΕΕ αντιμετωπίζεται ως το αντίστοιχο της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και η Αμερική ως το νέο Βυζάντιο, που βλέπει και προς τα δυτικά και προς τα ανατολικά, ούσα σε μεταβατική κατάσταση.

Μήπως όμως η κρίση μάς φέρει, εκτός από νέες λέξεις, φράσεις ή ανέκδοτα, και νέους συνειρμούς, περνώντας από τον νέο μεσαιωνισμό στον νέο ουμανισμό; Ο τελευταίος θα ήταν ένας βολικά ευρύχωρος όρος για να συστεγάσει τις ποικίλες αντιστάσεις των καιρών. Δεν πρόκειται για αυτοτελές κίνημα ή ιδεολογικό ρεύμα, ούτε για αναβίωση του αμερικανικού κριτικού κινήματος των αρχών του εικοστού αιώνα αλλά για έναν όρο που θα λειτουργούσε συνοπτικά ως αντίπαλος της νέας τάξης πραγμάτων που έχει δημιουργήσει η επιμονή στην οικονομική ανάπτυξη με στόχο το μέγιστο ιδιωτικό κέρδος και με παράλληλη αδιαφορία για τον άνθρωπο.

Ο «νέος ουμανισμός» φαίνεται να προιμοδοτεί το αίσθημα και όχι τη λογική, τη συμπάθεια και όχι την αποστασιοποίηση. Στο οικονομικό και θεσμικό επίπεδο θα

μπορούσε να αναχθεί σε σύνθημά του αυτό που τελευταία ακούγεται συχνά στην Ελλάδα: «Είμαστε άνθρωποι και όχι αριθμοί». Στο εκπαιδευτικό επίπεδο ο νέος ουμανισμός υπεραυπίζεται την προτεραιότητα της παιδείας και της μόρφωσης και αντιστρατεύεται την κατάρτιση, την εμπορευματοποίηση, τις τεχνικές δεξιότητες και την προετοιμασία για την αγορά εργασίας. Ως αντιρατσιστική δράση, ο νέος ουμανισμός προασπίζει την κατάργηση των φυλετικών ή άλλων διαχωρισμών, στηρίζει όλους ανεξαιρέτως τους ανθρώπους που έχουν ανάγκη και τονίζει ότι η αλληλεγγύη δεν ελέγχει διαβατήριο ή χρώμα. Επιμένοντας στο σύνολο και στην αυτοδιαχείριση και όχι στον κοινωνικό κατακερματισμό και στην πολυδιάσπαση, ο νέος ουμανισμός αντιστέκεται επίσης στην ιδεοληψία της διαρκούς ανάπτυξης και στην κυριαρχία των αγορών, ζητώντας την επιστροφή στη μικρή κλίμακα, στην τοπικότητα, στην κοινότητα και στο φυσικό περιβάλλον.

Είναι σε θέση αυτός ο πολυσχιδής νέος ουμανισμός να λειτουργήσει ουσπεριωτικά, να εκφράσει τις διάφορες μορφές κοινωνικής αντίστασης και να αποτελέσει σοβαρό αντίβαρο στον νεοφιλελευθερισμό, στον ρατσισμό και στην παγκοσμιοποίηση, ή θα στιγματιστεί ως αιθεροβάμων ιδεαλισμός και απατηλή ουτοπία; Ως ποιον βαθμό μια από τις βαθύτερες συνέπειες της κρίσης είναι η νέα ανακάλυψη του ανθρώπινου παράγοντα, που παίρνει τη μορφή ενός νέου ουμανισμού με σύνθημα «μέτρο όλων ο άνθρωπος»; Θα είναι εν τέλει αυτός ο νέος ουμανισμός αντίσταση, επιστροφή ή νέα αφετηρία;

Δημήτρης Τζιόβας, Το βήμα, 11/08/2012 {διδασκευή}

Απάντηση

Ο Τζιόβας θεωρώντας πως ο κόσμος ζει έναν νέο μεσαίωνα παρουσιάζει τη δική του πρόταση σ' αυτόν, έναν νέο ουμανισμό. Λειτουργώντας ως αντιστάθμισμα στην ανεξέλεγκτη μεγιστοποίηση του ιδιωτικού κέρδους που συντελείται με ταυτόχρονη απαξίωση του ανθρώπου ως οντότητας με αισθήματα, στοιχεία απότοκα της παγκοσμιοποίησης, ο νέος ουμανισμός θ' αγγίξει και την εκπαίδευση. Η προτεραιότητα που θα δοθεί στην ανθρωπιστική παιδεία σ' αυτόν τον χώρο υποσκελίζοντας τον τεχνοκρατικό χαρακτήρα της θα έχει αντίκτυπο και στην κοινωνία με βασικό μοχλό έκφρασης την αντιρατσιστική δράση με παράλληλη συνειδητοποίηση της αξίας της τοπικής κοινότητας και του φυσικού περιβάλλοντος. Κλείνοντας διερωτάται και ο ίδιος για την αποτελεσματικότητα της πρότασής του.

- Ξεκινάμε με αναφορά στον συντάκτη και το γενικό θέμα.
- Έχει γίνει απαλοιφή παραγράφων και χωρίων που δεν ανταποκρίνονται στην εκφώνηση (1^η παράγραφος ολόκληρη- τελευταία σε γενίκευση)
- Σύμπτωση νοημάτων στις παραγράφους 2^η και 3^η για την επίτευξη νοηματικής αλληλουχίας: η αναφορά στη νέα τάξη πραγμάτων στη 2^η παράγραφο και στα χαρακτηριστικά της παραπέμπει στην παγκοσμιοποίηση, όρο που αναφέρει στην τελευταία παράγραφο και κρίθηκε απαραίτητο ο όρος αυτός να έρθει μπροστά στην

περίληψη γιατί είναι απόρροιά του τα χαρακτηριστικά του νέου μεσαίωνα που περιγράφονται έμμεσα στην 3^η παράγραφο.

- Έγινε μετοχοποίηση και ονοματοποίηση για πυκνωση λόγου.
- Αντικατάσταση μιας σειράς ερωτημάτων με μια περιγραφική ονοματοποιημένη έκφραση στην τελευταία παράγραφο.

Σημείωση: Η 1^η παράγραφος είναι εκτός περίληψης. Υπογραμμίστηκαν στοιχεία για την κατανόηση ολόκληρου του κειμένου και κατόπιν έγινε επιλογή.

Ερώτηση: Ποια χαρακτηριστικά σύμφωνα με τον Παπανούτσο, πρέπει να έχει ο επιτυχημένος δάσκαλος; Ν' αποδοθούν σε 70 περίπου λέξεις.

Η φυσιογνωμία του δασκάλου

Το δεύτερο που ζητούμε από το δάσκαλο είναι: στις σχέσεις του με το μαθητή σ' ένα στόχο να βλέπει πάντοτε σταθερά — πώς να αχρηστέψει τον εαυτό του. Ξέρετε άλλο επάγγελμα που αποκλειστική επιδίωξή του έχει να αχρηστεύει τις υπηρεσίες του; Όνους μας πηγαίνει στο ιατρικό· όταν μας θεραπεύσει, ο γιατρός παύει να μας είναι χρήσιμος. Αν όμως καλοεξετάσουμε τα πράγματα, δεν θα εξαιρέσουμε ούτε το γιατρό, γιατί και το σώμα που υπερνίκησε μια νόσο, φθείρεται διαρκώς με την ηλικία και έχει πάντοτε την ανάγκη του γιατρού. Με το δάσκαλο συμβαίνει το αντίθετο.

Επιτυχημένος είναι εκείνος ο δάσκαλος που έκανε με το έργο του τόσο ώριμο το μαθητή του, ώστε εκείνος να μη τον χρειάζεται πια. Αυτό είναι το μεγάλο κατόρθωμα, ο θρίαμβος του δασκάλου: να κάνει τον νέο άνθρωπο σε τέτοιο βαθμό αυθύπαρκτο και ανεξάρτητο — στον τρόπο που μεθοδεύει τις παρατηρήσεις και τις σκέψεις του, που κάνει τις εκτιμήσεις του, που καταρτίζει το πρόγραμμα της δράσης του, που βλέπει και σημασιολογεί τον κόσμο και τη ζωή — ώστε να μην έχει πλέον ανάγκη από τη χειραγώγηση κανενός άλλου, ούτε φυσικά τού δασκάλου του. Πώς γίνεται όμως αυτός ο διανοητικός και ηθικός απογαλακτισμός; Πρώτα πρέπει να τον θελήσει και να τον επιδιώξει ο δάσκαλος, πράγμα πολύ σπάνιο, άμα συλλογιστεί κανείς πόσο εγωιστής και ματαιόδοξος, δεσποτικός και αδιάλλακτος γίνεται ο άνθρωπος όταν συμπεριφέρεται προς τούς άλλους από «θέσιν ισχύος». Και έπειτα πρέπει να μπορεί να τον επιτύχει, γιατί πολύ λίγοι είναι ικανοί για ένα τέτοιο λεπτό και δύσκολο έργο.

Κλασικό και απαράμιλλο υπόδειγμα δασκάλου απ' αυτή την άποψη θα παραμείνει ο αρχαίος Σωκράτης (όπως μας τον παρουσιάζουν τα κείμενα των μαθητών του, του Πλάτωνα και του Ξενοφώντα). Αυτός — έλεγε στους νέους που ζητούσαν τα φώτα του — δεν ξέρει τίποτα και όπως ή μητέρα του, η Φαιναρέτη η μαμή, ξεγεννούσε τις επίτοκες μητέρες, δεν γεννούσε τα παιδιά που έφερνε στον κόσμο, το μόνο που μπορούσε κι εκείνος να τούς προσφέρει, είναι να τούς παρασταθεί στον πνευματικό τοκετό, για να γεννήσουν υγιείς ιδέες, όχι ανάπηρα πλάσματα. Η «μαιευτική» είναι λοιπόν ή μέθοδος και ή τέχνη του αληθινού δασκάλου· με αυτήν ό,τι μαθαίνει ο νέος είναι δική του κατάκτηση, όχι ξένη εισφορά. Κάτι περισσότερο: με αυτή μαθαίνει το «πώς να

μαθαίνουν», μόνος και αυτοδύναμος. Το πώς επομένως θα πάψει να χρειάζεται το δάσκαλο.

Ευάγγελος Π. Παπανούτσος, *Οι δρόμοι της ζωής [εκδόσεις Νόηση]*

Απάντηση

Ο δοκιμιογράφος αναλύει τη φυσιογνωμία του δασκάλου τονίζοντας τα χαρακτηριστικά εκείνα που θα τον καταστήσουν επιτυχημένο. Το πρώτο σχετίζεται με την απεμπόληση του εγωισμού και της παραδοχής του ως αυθεντίας, πλάθοντας έτσι μαθητές αυθύπαρκτους, αποστρεφόμενος την χειραγώγησή τους. Επισημαίνοντας πως το χαρακτηριστικό αυτό διακρίνει ελάχιστους δασκάλους μεταβαίνει στη συνέχεια στο δεύτερο που είναι η μέθοδος διδασκαλίας, προκρίνοντας τη μαιευτική τέχνη, γιατί ο μαθητής με αυτή γίνεται αυτοδύναμος αναζητώντας τη γνώση μόνος του και όχι απ' το δάσκαλο.

- Πρόταξη θεματικού κέντρου όλου του κειμένου και δοκιμιογράφου (πληροφοριακή)
- Απαλοιφή της πρώτης παραγράφου
- Σύλληψη της βασικής ιδέας του ερωτήματος της εκφώνησης: «επιτυχημένος δάσκαλος», επομένως αναζήτηση των μέσων που τον καθιστούν επιτυχημένο.
- Κατηγοριοποίηση των δύο μέσων βάσει του Ε.Κ.Π. (ελάχιστου κοινού πολλαπλάσιου) = κοινή συνιστώσα: εδώ είναι η δημιουργία αυθύπαρκτου - ελεύθερου μαθητή απαλλαγμένου από οποιαδήποτε αυθεντία ακόμα και του δασκάλου του.
- Χρήση μετοχικών συνόλων και σύμπτυξη νοημάτων 2^{ης} παραγράφου.
- Ομαλή μετάβαση απ' το πρώτο στο 2^ο χαρακτηριστικό.

Σημείωση: Η πρώτη παράγραφος είναι εκτός περίληψης. Υπογραμμισμένα στοιχεία για την κατανόηση ολόκληρου του θέματος και μετά έγινε επιλογή.

Ερώτηση: Να παρουσιάσετε σε 70-80 λέξεις τις δυο αντίθετες απόψεις σχετικά με τη χρήση του ηλεκτρονικού πατινιού στις Ευρωπαϊκές πόλεις.

«Ζωή – πατίνι» με τη νέα μόδα στην Ευρώπη

Είναι βέβαιο ότι η είδηση που ακολουθεί θα λυπήσει τους λάτρεις των ηλεκτρικών πατινιών, που έχουν πλέον καταλάβει τους δρόμους της Ευρώπης, και όχι μόνον. Οι δημοτικές αρχές του Μιλάνου αποφάσισαν να βάλουν οριστικό τέλος σε αυτήν τη νέα μάλιστα, δίνοντας στις εταιρείες που τα εκμεταλλεύονται προθεσμία τριών ημερών για να τα απομακρύνουν. Ειδικότερα, οι αρμόδιοι αντιδήμαρχοι για την ασφάλεια, εξέδωσαν διαταγή για να αποσυρθούν τα ηλεκτρικά πατίνια από τους δρόμους του Μιλάνου έως ότου ο δήμος καταρτίσει και δημοσιεύσει σχετικό διαγωνισμό για την ανάθεση της ενοικιάσής τους, και τοποθετηθούν οι σχετικές σημάνσεις με τις οδηγίες χρήσης και τις απαγορεύσεις που προβλέπονται από τη νομοθεσία. Σήμερα στο Μιλάνο λειτουργούν επτά εταιρείες ενοικίασης ηλεκτρικών πατινιών, ενώ δεν είναι λίγοι οι ντόπιοι που, αποφασίζοντας να εξοικονομήσουν χρήματα μακροπρόθεσμα, αγόρασαν το δικό τους.

Σύμφωνα με τους ισχύοντες κανονισμούς, η χρήση τους επιτρέπεται μόνο σε πεζοδρόμους και η μέγιστη ταχύτητά τους δεν πρέπει να υπερβαίνει τα έξι χιλιόμετρα την ώρα. Ωστόσο, οι αναβάτες τους δεν φαίνεται να το βάζουν κάτω και εφορμούν και στους δρόμους. Ήδη έχουν καταγραφεί πολλά μικροατυχήματα, αλλά και μία παράσυρση πεζού, ο οποίος κατέληξε στο νοσοκομείο με πολλαπλά κατάγματα.

Όμως, τα ηλεκτρικά πατίνια συνιστούν πανευρωπαϊκή μάστιγα, που έχει εξοργίσει πολλούς κατοίκους, εποχούμενους και πεζούς των ευρωπαϊκών μητροπόλεων.

Οι Λάτρεις του μέσου, βέβαια, θεωρούν ότι πρόκειται για ένα πραγματικό άλμα στο μέλλον των μεταφορών κι έναν καταπληκτικό τρόπο για να μετακινηθείς με ταχύτητα, από το Λούβρο στον Πύργο του Αιφελ, χωρίς να παραγάγεις ατμοσφαιρική ρύπανση. Οι επικριτές του, ωστόσο, διαφωνούν, επισημαίνοντας τον διαρκώς αυξανόμενο αριθμό των τραυματισμών αλλά και των θανάτων από συγκρούσεις με ηλεκτρικά πατίνια καταγγέλλοντας ταυτόχρονα την τρομερή ενόχληση που προκαλούν σε πεζούς, ποδηλάτες και αυτοκινητιστές, οι οποίοι διεκδικούν και αυτοί μία θέση σε δρόμους και πεζοδρόμια.

Κείμενο που δημοσιεύτηκε στην ηλεκτρονική έκδοση της εφημερίδας Η Καθημερινή στις 17/08/ 2019 [διασκευή]

Απάντηση

Ο αρθρογράφος μας ενημερώνει για τη νέα μόδα μετακίνησης στις Ευρωπαϊκές πόλεις, αυτή του ηλεκτρικού πατινιού, παραθέτοντας τις δυο αντίθετες απόψεις για τη χρήση του. Πιο συγκεκριμένα, αρχής γενομένης από το Μιλάνο αποσύρθηκαν απ' τους δρόμους, μέχρι τη διεξαγωγή διαγωνισμού για νόμιμη ενοικιάσή τους, σήμανση και συμμόρφωση στην ισχύουσα νομοθεσία βασιζοντας οι αρχές τις αποφάσεις τους στην αυξανόμενη ζήτηση των πατινιών που όμως συνοδεύονταν από ενοχλήσεις στους διερχόμενους αλλά και σοβαρά ατυχήματα. Αναφέρεται από την άλλη και στους λάτρεις του που επιμένουν ότι πρόκειται για μελλοντικό μεταφορικό μέσο φιλικό προς το περιβάλλον.

- Προτάθηκε το θεματικό κέντρο του κειμένου: η νέα μόδα του πατινιού στην Ευρώπη και στην ίδια θεματική περίοδο της περίληψης προστέθηκε το ζητούμενο της εκφώνησης.
- Μετοχικά σύνολα για συμπύκνωση νοήματος π.χ. «βασίζοντας οι αρχές τις αποφάσεις τους», «αυξανόμενη ζήτηση».
- Συμπύκνωση νοήματος της τελευταίας περιόδου της 1^{ης} παραγράφου μαζί με την τελευταία περίοδο της 2^{ης} παραγράφου.
- Υπερώνυμο στο ασύνδετο της τελευταίας περιόδου στη 2^η παράγραφο.
- Αντικατάσταση μιας περιόδου από λεκτική πράξη: «συμμόρφωση στην ισχύουσα νομοθεσία».

Ερώτηση: Να αποδοθούν περιληπτικά οι επιδράσεις της πολύωρης εργασίας των γονιών στα παιδιά σε 80 περίπου λέξεις.

Η μητέρα συχνά εργάζεται

Με την πάροδο των ετών παρατηρούμε ότι όλο και περισσότερες γυναίκες σ' όλα τα κράτη του κόσμου, της Ευρώπης και στη χώρα μας συμμετέχουν ενεργά στην αγορά εργασίας, διεκδικώντας επαγγελματική απασχόληση. Αυτό σημαίνει ότι, καθώς η μητέρα βρίσκεται πολλές ώρες στη δουλειά, η φροντίδα για το σπίτι και τα μέλη της οικογένειας απαιτεί αλλαγές: οι παραδοσιακοί ρόλοι αναθεωρούνται, οι ευθύνες μοιράζονται, όλοι χρειάζεται να αναλάβουν δουλειές, ώστε το σύστημα της οικογένειας να συνεχίσει να λειτουργεί αποτελεσματικά ως προς τις ανάγκες που υπάρχουν.

Οι γονείς αναγκάζονται να δουλεύουν ολόένα και περισσότερο σε εργασίες, που γίνονται σταδιακά όλο και πιο απαιτητικές. Οι συνθήκες των μεγαλουπόλεων δεν είναι ιδιαίτερα φιλικές για τους κατοίκους τους. Ο βιοπορισμός, πιθανόν, να εξαντλεί τους ανθρώπους και τις δυνάμεις τους. Η υπερένταση, οι συγκρούσεις και το άγχος αποτελούν καθημερινό μέρος της ζωής στη σημερινή εποχή. Έτσι, γυρίζουν στο σπίτι κουρασμένοι, χωρίς ψυχικά και σωματικά αποθέματα. Η ενασχόληση με τα παιδιά τους μετατρέπεται σε μια σειρά από ενέργειες ρουτίνας. Τα συναισθηματικά προβλήματα των εφήβων παίρνουν, συχνά, τη μορφή μπελά για τους γονείς, που προσπαθούν να τελεώσουν τη μέρα τους, χωρίς άλλες συγκρούσεις και βάσανα σαν εκείνα που αντιμετώπισαν στη δουλειά τους. Οι έφηβοι αισθάνονται ότι παραμελούνται και ότι τα προβλήματά τους μένουν χωρίς απάντηση, λύση ή και στήριξη από τους μεγάλους. Η άρνηση, η σιωπή, η αναβολή, η έλλειψη σεβασμού γεννούν προβλήματα που συσσωρεύονται και, όταν δεν αντιμετωπίζονται έγκαιρα και ουσιαστικά, οδηγούν τους εφήβους σε παραπτωματική συμπεριφορά.

Ωστόσο, η επαγγελματική δραστηριότητα της μητέρας δεν είναι απειλητική για την ισορροπία και τη συνοχή της οικογένειας. Η εργαζόμενη μητέρα ενισχύει οικονομικά την οικογένεια, αλλά και η ίδια μέσα από τη δουλειά της αισθάνεται δραστήρια και πιο ολοκληρωμένη, κάτι που έχει θετική επίπτωση και στην ισορροπημένη σχέση με τα παιδιά της.

Γονείς: όταν τα πράγματα... δεν πάνε καλά, ενημερωτικό φυλλάδιο του ΥΠΕΠΘ, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2000, Από το σχολικό βιβλίο

Απάντηση

Το κείμενο αναλύει τις συνέπειες της συμπεριφοράς των εργαζόμενων γονιών στην οικογένεια. Λόγω των ποικίλων αναγκών σήμερα απαιτείται υπερεργασία κι επιστρέφοντας στο σπίτι η αντιμετώπιση των προβλημάτων των εφήβων καθίσταται δύσκολη. Οι έφηβοι λόγω της ελλειμματικής επικοινωνίας οδηγούνται σε παραπτωματικές συμπεριφορές συχνά. Ιδιαίτερη αναφορά κάνει στη μητέρα εργαζόμενη το κείμενο, ένας ρόλος της που οδήγησε σε ανακατάταξη της δομής της οικογένειας και στον καταμερισμό της εργασίας στο σπίτι. Ο γράφων συμπεραίνει ότι η

χειραφέτηση της γυναίκας έφερε ωστόσο θετικά αποτελέσματα σε οικονομικό επίπεδο αλλά και στην ολοκλήρωση της ίδιας, γεγονός που συνέβαλε στην ισορροπημένη σχέση μεταξύ των μελών.

- Θεματική περίοδος της περίληψης είναι το ζητούμενο της εκφώνησης.
- Ανακατασκευή στην περίληψη των παραγράφων: προτάχθηκε η 2^η γιατί αναφέρεται γενικά και στους δύο γονείς, κάτι που είναι το ζητούμενο της εκφώνησης κι ακολουθεί ο εξειδικευμένος ρόλος της γυναίκας σε μια νοηματική ενότητα παρόλο που αναφέρεται (η γυναίκα) στην 1^η και 3^η παράγραφο. Έτσι, επιτυγχάνεται η αλληλουχία στην απόδοση του νοήματος.
- Έχει καταγραφεί η αιτιοκρατία των παραγράφων βάσει των ανάλογων διαρθρωτικών λέξεων.
- Από την πρώτη παράγραφο καταγράφηκε μόνο η επίδραση της χειραφέτησης της γυναίκας, γιατί αυτό ζητούσε η εκφώνηση: «ένας ρόλος που οδήγησε...σπίτι».